

ความเป็นมาของปัญหา

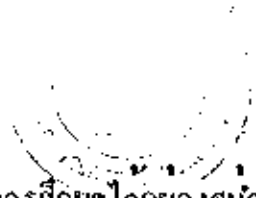
คณะรัฐบาลที่ลาออกยอมรับหนักถึงความสำคัญของการศึกษาว่ามีความสัมพันธ์อย่างยิ่งกับการพัฒนาความเจริญทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ เพราะปรากฏชัดแจ้งว่าการศึกษาของประชากรมีความสัมพันธ์อย่างมากต่อการเพิ่มรายได้ของประชาชาติ ดังตัวอย่างเช่น ประเทศโคลัมเบีย แม้จะเป็นประเทศที่มั่งคั่งด้วยทรัพยากรธรรมชาติ แต่ประชากรมีระดับการศึกษาภาคบังคับอยู่ในเกณฑ์ต่ำ จึงทำให้รายได้ประชาชาติเฉลี่ยเพียงปีละ 5,000 บาทต่อคน ส่วนประเทศสวีเดนซึ่งมีทรัพยากรธรรมชาติน้อย พื้นที่ภูมิประเทศเต็มไปด้วยภูเขา แต่ระดับการศึกษาภาคบังคับของประชากรอยู่ในเกณฑ์สูง จึงทำให้รายได้ประชาชาติถึงเฉลี่ยถึงปีละ 20,200 บาทต่อคน ประเทศสหรัฐอเมริกาที่มีทรัพยากรธรรมชาติมากและระดับการศึกษาภาคบังคับของประชากรก็สูง รายได้ประชาชาติจึงเฉลี่ยปีละ 39,400 บาทต่อคน สำหรับประเทศไทยก็นับว่ามีทรัพยากรมากพอสมควร แต่ระดับการศึกษาภาคบังคับเฉลี่ยเพียงแค่ระดับปีที่ 4 รายได้ประชาชาติจึงถึงเฉลี่ยปีละ 2,348 บาทต่อคน จากหลักฐานดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าการศึกษามีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาเศรษฐกิจของทุกประเทศ

เมื่อเรายอมรับว่าการศึกษาคือเป็นสิ่งสำคัญ เราก็ควรพิจารณาต่อไปว่ารัฐบาลไทยได้ให้ความสำคัญต่อการศึกษาเพียงไร ถ้าเราลองพิจารณารายงานการวิเคราะห์งบประมาณย้อนหลัง 5 ปี (2503 - 2507) ของสำนักงานวางแผนการศึกษากระทรวงศึกษาธิการจะเห็นว่า

---

1 ¹ หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมการฝึกหัดครู การผลิตครู โรงพิมพ์การศาสนา
พระนคร 2504 หน้า 2.

2 สำนักงานสภาพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติ สถิติรายได้ประชาชาติ โรงพิมพ์
สำนักพิมพ์เนียบนายกรัชมงคล พระนคร 2507 หน้า 18.

คณะรัฐบาลพยายามรักษานโยบายการให้ความสำคัญแก่การศึกษาไว้อย่างสม่ำเสมอ เฉลี่ยทั้ง 5 ปีแล้ว การลงทุนในด้านการศึกษายู่ในอันดับที่ 2 ส่วนความสำคัญอันดับแรกก็คืองานการป้องกันประเทศ³

แม้เราจะทราบกันดีว่า งานประมามีความสำคัญแก่การศึกษายิ่งยวดเพียงไรก็ตาม แต่ในการจัดการศึกษาให้โดยลัดสั้นก็จำเป็นต้องมีกำลังคนที่จะนำเอาความรู้มากพอ นอกจากนั้นในการวางแผนงานหรือโครงการนั้น ผู้มีส่วนรับผิดชอบในการจัดการศึกษาจะต้องพิจารณาสภาพเศรษฐกิจ สังคม ของประเทศอย่างรอบคอบทั้งปัจจุบันและอนาคต

และเนื่องจากการลงทุนทางการศึกษาเป็นการลงทุนเพื่อสร้างคุณภาพของคน ซึ่งจำเป็นต้องใช้เวลานานนับ 10 ถึง 20 ปี จึงจะเห็นผลของงานนั้นได้ ฉะนั้นความมั่นคงทางเศรษฐกิจและความเจริญรุ่งเรืองของชาติจึงจำต้องขึ้นอยู่กับการลงทุนเพื่อการศึกษา ซึ่งจะต้องมีการวางแผนงานอย่างรอบคอบ และมีการคำนวณงานอย่างสม่ำเสมอต่อเนื่องกันในระดับชาติ งานประมามีที่คณะรัฐบาลให้แต่ละปี ก็ควรจะมียศรัส่วนที่เหมาะสมที่จะใช้จ่ายเป็นค่าดำเนินการ เพื่อคุณภาพของการศึกษา และเพื่อขยายปริมาณของการศึกษาให้ประชากรโดยทั่วไปได้มีโอกาสศึกษากันอย่างทั่วถึง และมีคุณภาพสูงขึ้นเป็นลำดับ

ในเมื่อการศึกษามีความสำคัญต่อความเป็นปึกแผ่นของประเทศชาติ เราก็ควรจะส่งเสริมการศึกษาให้บรรลุถึงความสำคัญและความสำเร็จดังกล่าวให้ได้ ผู้ที่เป็นกำลังสำคัญยิ่งในด้านนี้ก็คือครูผู้คุมคุณภาพ ฉะนั้นรัฐบาลจึงต้องเตรียมการผลิตครูที่มีคุณภาพให้เพียงพอต่อความต้องการงานนั้นนับว่าเป็นหน้าที่โดยตรงของสถาบันการฝึกหัดครูที่จะต้องรับผิดชอบ เพราะถ้าเราผลิตครูที่มีคุณภาพออกมาแค่เพียง 1 คน ครูคนนั้นก็จะต้องสอนศิษย์เฉลี่ยอย่างน้อยที่สุดประมาณปีละ 30 คน เป็นเวลานานประมาณ 20 ถึง 40 ปี ซึ่งหมายความว่า ครูคนนั้นได้ช่วยสร้างคุณภาพที่ดีให้แก่ประชากรของชาติอันจะเป็นกำลังสำหรับพัฒนา เศรษฐกิจและสังคมของประเทศไม่น้อยกว่า 1,000 คน เพราะวัฒนธรรมของไทยสอนให้เด็กรู้จักเคารพเชื่อฟังครู ครูสอนอย่างไรนักเรียนก็จะจดจำ นำไปประพฤติปฏิบัติ ครูเป็นผู้มีอิทธิพลต่อการสร้างนิสัยและความเป็นพลเมืองดีของนักเรียนเป็นอย่างมาก

³ สำนักงานวางแผนการศึกษา รายงานการวิเคราะห์งบประมาณ 5 ปี โรงพิมพ์สังเสริมอาชีพ พวชนกร 2508 หน้า 4 - 6.

นัก เรือนจะเดินแบบความประพฤตินิสัย ความเชื่อ และรับความรู้ไปจากครูเป็นส่วนใหญ่ ด้วยเหตุผล
ดังกล่าว ถ้าครูไม่มีความประพฤติดีไปสอนเด็ก นัก เรือนก็จะเดินแบบอย่างที่เราของครูไปปฏิบัติ
และเมื่อเติบโตเป็นผู้ใหญ่ ก็จะก่อให้เกิดปัญหาแก่สังคม เป็นภาระหนักแก่ประเทศสืบไป

ในประเทศสหรัฐอเมริกา อาชีพครูก็ประสบปัญหาต่าง ๆ อย่างมากมายเหมือนกัน เช่น
อาชีพครูมีรายได้ต่ำกว่าอาชีพอื่น ๆ อาชีพครูได้รับการยกย่องจากสังคมน้อยไป และผู้ขายไม่ค่อย
อยากประกอบอาชีพครู เป็นคน แต่เนื่องจากนักการศึกษาเห็นความสำคัญของอาชีพครู จึงพยายาม
ร่วมมือกันแก้ปัญหาดังกล่าว ซึ่งก็จำเป็นต้องแก้ไขหลาย ๆ ด้านไปพร้อมกัน เช่น มีการแนะนำให้
เรือนอาชีพครูขึ้นในโรงเรียนมัธยม ปรับปรุงเงินเดือนครูให้สูงขึ้น ความคุ้มครองชั่วโมงการสอนของ
ครูไม่ให้มากเกินไป ให้ครูมีความมั่นคงในอาชีพทำอย่างชอบด้วยเหตุผล และประการที่สำคัญที่สุด
ก็คือพยายามสร้างเกียรติภูมิให้อาชีพครู เป็นที่เคารพนับถือของสังคม และพยายามยกระดับมาตรฐาน
อาชีพครูให้สูงขึ้น โดยอนุญาตให้ผู้ที่มีความรู้ทางวิชาครูเท่านั้น จึงจะเป็นครูสอนตามโรงเรียนได้
ดังนั้นสถาบันการฝึกหัดครูของสหรัฐอเมริกาจึงต้องเตรียมการผลิตครูที่มีคุณภาพจริง ๆ ออกไปปฏิบัติงาน
และการที่จะสามารถผลิตครูที่มีความรู้ความสามารถในการสอน เขาใจวัฒนธรรมของสังคมได้เป็นอย่างดี
นั้น จำเป็นต้องอาศัยการเตรียมการอย่างฉลาดและรอบคอบด้วย 4

เนื่องจากครูมีความสำคัญต่อการพัฒนาระบบคุณธรรมของมนุษย์และสร้างความเจริญรุ่งเรือง
ให้แก่สังคมและประเทศชาติดังได้กล่าวมาแล้ว รัฐบาลไทยจึงยอมทุ่มเทเงินส่วนรำบกิจการฝึกหัดครู
ซึ่งจะทราบได้จากสถิติการจัดสรรงบประมาณของกระทรวงศึกษาธิการ ที่เกี่ยวกับอัตราเงินค่าจ้าง
ของกรมต่าง ๆ เพื่อการศึกษาสำหรับนัก เรือนแต่ละคนในหนึ่งปีการศึกษา ก็ สำหรับนัก เรือนหนึ่งคนในหนึ่ง
ปีการศึกษา กรมการฝึกหัดครูจ่าย 3,316 บาท กรมอาชีวศึกษา 2,178 บาท
กรมวิสามัญ 1,273 บาท และกรมสามัญศึกษา 271 บาท 5

4 L.M. Chamberlain and L.W. Kindred, The Teacher and School Organization, Prentice - Hall, Inc., New York, 1959, pp.96-97.

5 สำนักงานวางแผนการศึกษา รายงานการวิเคราะห์งบประมาณ 5 ปี โรงพิมพ์
สงเสริมอาชีพ พระนคร 2508 หน้า 8 - 18.

ฉะนั้นจะเห็นได้ว่า กรมการฝึกหัดครูมีโอกาสดังกล่าวที่จะปรับปรุงคุณภาพของครู ระเบียบการสอนในสถานการฝึกหัดครูได้เป็นอย่างดีกว่ากรมอื่น ๆ เพราะได้รับค่าใช้จ่ายสำหรับนักเรียนแต่ละคนสูง ในปัจจุบันสถานการฝึกหัดครูมุ่งที่จะปรับปรุงการผลิตครูให้มีคุณภาพ ดังปรากฏในคำกล่าวของ นายบุญถิ่น อัตถากร อธิบดีกรมการฝึกหัดครู เมื่อคราว เปิดการอบรมหัวหน้าฝ่ายวิชาการของสถานการฝึกหัดครูผลิตครูระดับต่ำกว่าปริญญาตรี ในวันที่ 3 พฤศจิกายน 2504 ว่า

" พวกเราในกรมการฝึกหัดครู จะต้องไม่มุ่งแต่เพียงความสำเร็จของศิษย์ที่จะไปเป็นครู เท่านั้น แต่จะต้องมุ่งเลอบไปถึงศิษย์ของศิษย์ในอนาคตของเราอีกด้วย ขณะนี้การผลิตครูในจำนวนเป็นที่น่าสนใจบ้างแล้ว เราจึงควรหันมาเพ่งเล็งในด้านคุณภาพสักใหม่มากขึ้น " 6

แต่เพิ่มการผลิตครูในระดับต่ำกว่าปริญญาตรี ส่วนใหญ่มักจะเพ่งเล็งให้ไปสอนในชั้นประถมศึกษา ซึ่งก็ยอมรับว่ายังมีคุณภาพไม่ดีพอ สำหรับในปัจจุบันทุกประเทศเข้าใจกันดีแล้วว่า ครูในชั้นประถมศึกษามีความสำคัญไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าครูในระดับชั้นมัธยมศึกษาเลย ฉะนั้นเราจึงควรปรับปรุงคุณภาพของครูประถมศึกษาเป็นการด่วน เรื่องนี้ทางองค์การศึกษาวិทยาสาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ ก็ถือ เป็น เรื่องสำคัญ จึงได้จัดให้มีการประชุมคณะกรรมการฝ่ายการประถมศึกษาและการศึกษามากมายด้วยกัน ณ กรุงกัวราจี ประเทศอินเดียน และที่ประชุมมีความเห็นพ้องกันว่า

" สิ่งสำคัญอันดับแรกในการกำหนดแผนงานขยายการศึกษาของประเทศในภาคพื้นเอเชีย คือ การจัดดำเนินการผลิตครูในระยะชั้นแรกจะใช้แทนครูที่ไม่มีวุฒิ หรือไม่มีคุณภาพ และเพื่อสนองความต้องการในการขยายการศึกษาในระดับประถมศึกษา " 7

6 หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมการฝึกหัดครู หลักสูตรการบริหารโรงเรียนในด้านวิชาการ
โรงพิมพ์บรรณารักษ์ 2505 หน้า 1.

7 E. A. Pires, Primary Teacher Training in Asia, UNESCO, Bangkok, Thailand, 1963, p 1.

ควยเหตุผลดังกล่าว กรมการฝึกหัดครูจึงให้ความสำคัญต่อการส่งเสริมคุณภาพของครูระดับประถมศึกษาให้มีความรู้ความสามารถสูงขึ้น โดยเฉพาะครูระดับประถมศึกษาที่จะต้องไปสอนในชนบทที่ห่างไกล ในการนี้กรมการฝึกหัดครูได้ขยายงานและปรับปรุงสถาบันการฝึกหัดครูที่อยู่ในส่วนภูมิภาค เพื่อเตรียมการผลิตครูทั้งในด้านปริมาณและคุณภาพให้สอดคล้องกับการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของชาติ เช่น นอกจากจะผลิตครูที่มีความสามารถในการสอน มีความรู้ความสามารถในการสอน มีความรู้ และความสามารถที่แน่นแฟ้นแล้ว ยังมีโครงการฝึกหัดครูชนบทสำหรับช่วยฝึกฝนให้ครูได้ทำหน้าที่เป็นผู้นำที่คิดและการพัฒนาชุมชน และเป็นพลเมืองดีในระบอบประชาธิปไตยอีกด้วย

ฉะนั้นจึง เป็นภาระอันหนักที่หัวหน้าสถาบันการฝึกหัดครูซึ่งผลิตครูในระดับต่ำกว่าปริญญาตรี จะต้องจัดรูปการบริหารงานและดำเนินงานผลิตครูให้มีคุณภาพตามความต้องการของประเทศภายในระยะเวลาอันสั้น และเพื่อให้การดำเนินงานนี้ได้บรรลุถึงวัตถุประสงค์ดังกล่าว ผู้อำนวยการและอาจารย์ใหญ่สถาบันการฝึกหัดครูส่วนใหญ่ จึงมักแบ่งสายงานการบริหารออกเป็น 3 ฝ่าย คือ ฝ่ายบริหาร ฝ่ายวิชาการ และฝ่ายสวัสดิการและปกครอง บางแห่งที่เป็นโรงเรียนขนาดเล็กก็จะแบ่งสายงานออกเป็นเพียง 2 ฝ่าย คือ ฝ่ายบริหาร และฝ่ายวิชาการ ดังรายละเอียดในแผนภูมิการบริหารงานของสถาบันการฝึกหัดครู ซึ่งอยู่ในภาคผนวก

ถึงแม้ว่าตำแหน่งหัวหน้าฝ่ายวิชาการหรือผู้อำนวยการใหญ่ฝ่ายวิชาการจะไม่มีภาระงานที่หนักเป็นทางการ แต่ในรูปการบริหารงานของสถาบันการฝึกหัดครูโดยทั่วไปแล้ว อาจารย์ใหญ่ส่วนมากได้จัดให้หัวหน้ารับผิดชอบบริหารงานด้านวิชาการมาหมดแล้ว ฉะนั้นหัวหน้าฝ่ายวิชาการจึงเป็นบุคคลที่สำคัญยิ่งในการ เป็นผู้นำสำหรับการปรับปรุงคุณภาพของนักเรียนฝึกหัดครู ปัญหาจึงมีอยู่ว่า หัวหน้าฝ่ายวิชาการได้เข้าใจบทบาท และเห็นความสำคัญของงานในหน้าที่ที่มากน้อยเพียงใด และประสบปัญหาใดบ้างในการปฏิบัติงานจริง ๆ

ผู้วิจัยเคยสอนอยู่ในวิทยาลัยครูแห่งหนึ่ง และคิดว่าหัวหน้าฝ่ายวิชาการมีความสำคัญมากคือ การผลิตครูที่มีคุณภาพ ฉะนั้นถ้าหากว่าหัวหน้าฝ่ายวิชาการ เข้าใจบทบาท หน้าที่ ปริมาณงาน และคุณภาพของงานในหน้าที่นั้นเป็นอย่างดีแล้ว ก็คงจะระแวกถึงจุดอ่อนของสถานศึกษาของตนได้ เป็นต้นว่า ถ้าสถาบันนี้ให้ความสำคัญแก่วิชาบางอย่างมากเกินไป ก็จะ เป็นเหตุให้เกิดความไม่สมดุลย์ในการใช้หลักสูตร ซึ่งอาจทำให้คุณภาพทางวิชาการของนักเรียนฝึกหัดครู มีความสามารถไม่เหมาะสมกับงาน

ที่ตนจะต้องออกไปปฏิบัติจริง ๆ หลังจากสำเร็จการศึกษาแล้ว

ฉะนั้นผู้วิจัยจึงประสงค์ที่จะศึกษางานในหน้าที่ ตลอดจนความสำเร็จและปัญหาของหัวหน้าฝ่ายวิชาการในสถานการฝึกหัดครู เพื่อรวบรวมข้อเท็จจริงและความคิดเห็นไว้เป็นแนวทางสำหรับการปรับปรุงแก้ไขการบริหารงาน และเพื่อให้หัวหน้าฝ่ายวิชาการ อาจารย์ใหญ่และอาจารย์อื่น ๆ เข้าใจขอบเขตและหน้าที่ของหัวหน้าฝ่ายวิชาการ และให้ความร่วมมือในการปฏิบัติงาน

ความมุ่งหมายของการวิจัย

การวิจัยนี้มุ่งหมายที่จะศึกษา บทบาท หน้าที่ความรับผิดชอบ ความสำเร็จและปัญหาในการปฏิบัติงานประจำ ตำแหน่งต่าง ๆ ของหัวหน้าฝ่ายวิชาการในสถานการฝึกหัดครูที่ผลิตครูระดับต่ำกว่าปริญญาตรี เพื่อรวบรวมข้อเท็จจริงและความคิดเห็นเสนอแนะแก่สถานการฝึกหัดครูดังต่อไปนี้ คือ

1 เพื่อศึกษาข้อเท็จจริงและความคิดเห็น มาประกอบเป็นแนวสร้างคู่มือปฏิบัติงานในหน้าที่หัวหน้าฝ่ายวิชาการของสถานการฝึกหัดครูที่ผลิตครูระดับต่ำกว่าปริญญาตรี

2 เพื่อศึกษาถึงสาเหตุและสิ่งที่เกี่ยวข้องกับปริมาณและคุณภาพของงาน ของหัวหน้าฝ่ายวิชาการในสถานการฝึกหัดครูที่ผลิตครูระดับต่ำกว่าปริญญาตรี

3 เพื่อศึกษาถึงสาเหตุและปัญหาต่าง ๆ ในการบริหารงานทางด้านวิชาการของสถานการฝึกหัดครู ที่ควรได้รับการปรับปรุงหรือแก้ไข

ขอบเขตของการวิจัย

1 สถานการฝึกหัดครูที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยนี้ คือ วิทยาลัยครูหรือโรงเรียนฝึกหัดครูที่เปิดสอนตามหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาการศึกษา (ป.กศ.) และหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาการศึกษาระดับสูง (ป.กศ. สูง) รวมทั้งสิ้น 27 สถานการ ดังมีรายชื่อและรายละเอียดอยู่ในบทที่ 2

2 วิธีการที่ผู้วิจัยใช้ในการรวบรวมข้อเท็จจริงและความคิดเห็น ของผู้ช่วยการ อาจารย์ใหญ่ และหัวหน้าฝ่ายวิชาการของสถานการฝึกหัดครู คือ

2.1 การสัมภาษณ์ ผู้วิจัยจะสัมภาษณ์เฉพาะหัวหน้าฝ่ายวิชาการของสถานการฝึกหัดครูในจังหวัดพระนครและธนบุรี รวม 7 แห่ง เป็นจำนวน 7 คน

จะไม่สัมภาษณ์หัวหน้าฝ่ายวิชาการของสถาบันการฝึกหัดครูในส่วนภูมิภาค
ทั้งนี้เพราะผู้วิจัยมีเวลาจำกัด

2.2 แบบสอบถาม แบบสอบถามที่ใช้มีทั้งชนิดักรวาประมาณค่า (Rating Scale) และเปิดโอกาสให้แสดงความคิดเห็น (Open end) โดยมีผู้ที่จะรวบรวมข้อเท็จจริงและความคิดเห็นของผู้อำนวยการ อาจารย์ใหญ่ และหัวหน้าฝ่ายวิชาการ ซึ่งกำลังปฏิบัติหน้าที่ ซึ่งกล่าวอยู่ในปีการศึกษา 2508 จำนวน 27 แห่ง ผู้ตอบแบบสอบถามรวมทั้งสองประเภทเป็นจำนวน 54 คน

3 ประชากรที่ใช้ในการวิจัยนี้คือ ผู้อำนวยการ อาจารย์ใหญ่ และหัวหน้าฝ่ายวิชาการของสถาบันการฝึกหัดครูที่ผลิตครูระดับต่ำกว่าปริญญาตรีทั่วประเทศ 27 แห่ง โดยถือว่าประชากรเหล่านี้เป็นผู้ที่เข้าใจและคุ้นเคยกับงานในหน้าที่ของหัวหน้าฝ่ายวิชาการ พอดีที่จะให้ข้อเท็จจริงและความคิดเห็นอันเป็นประโยชน์ต่อการวิจัยได้

4 สิ่งที่จะศึกษาในการวิจัยนี้ คือ

- 4.1 ลักษณะและสภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ อายุ เพศ ฐานะการสมรส ทัศนคติ ความรู้ วุฒิ ประสบการณ์ในการปฏิบัติงาน และการเข้ารับการอบรม
- 4.2 หน้าที่ความรับผิดชอบ ปริมาณงานและคุณภาพของงานในหน้าที่ของหัวหน้าฝ่ายวิชาการและของฝ่ายวิชาการทั้งหมด
- 4.3 ปัญหาต่าง ๆ ในการปฏิบัติงานของฝ่ายวิชาการในด้านต่าง ๆ ดังนี้ คือ
  - 4.3.1 หลักสูตรและการใช้หลักสูตร
  - 4.3.2 การจัดและมอบงานให้แก่อาจารย์
  - 4.3.3 การปรับปรุงการเรียนการสอน
  - 4.3.4 การจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมคุณภาพทางวิชาการของนักเรียน
  - 4.3.5 การใช้บริการแนะแนวเพื่อส่งเสริมคุณภาพทางวิชาการของนักเรียน
  - 4.3.6 การประเมินผลและวัดผลการปฏิบัติงาน

- 4.3.7 มนุษย์สัมพันธ์และการประสานงาน
- 4.3.8 ธุรการและการเงินที่เกี่ยวข้องกับฝ่ายวิชาการ
- 4.3.9 ความช่วยเหลือที่ฝ่ายวิชาการพึงได้รับจากอาจารย์ใหญ่

คำจำกัดความ

บทบาท หมายถึงอำนาจหน้าที่ ความรับผิดชอบที่เกี่ยวข้องกับการงานโดยตรง และการงานพิเศษที่ควรจะต้องทำ ของหัวหน้าฝ่ายวิชาการในสถาบันการฝึกหัดครูที่ผลิตครูระดับต่ำกว่าปริญญาตรี

สถาบันการฝึกหัดครู หมายถึง สถาบันการฝึกหัดครูที่ผลิตครูระดับต่ำกว่าปริญญาตรี ซึ่งจัดสอนตามหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาการศึกษา และประกาศนียบัตรวิชาการศึกษาชั้นสูง หัวประเทศรวม 27 แห่ง

หัวหน้าฝ่ายวิชาการ หมายถึง หัวหน้าหรือผู้ช่วยอาจารย์ใหญ่ที่รับผิดชอบการบริหารงานฝ่ายวิชาการในสถาบันการฝึกหัดครู 27 แห่ง

อาจารย์ใหญ่ หมายถึง อาจารย์ใหญ่ของโรงเรียนฝึกหัดครู วิทยาลัยครู หรือผู้อำนวยการวิทยาลัยครูบางแห่ง

นักเรียน หมายถึง นักเรียนฝึกหัดครูของสถาบันการฝึกหัดครู

การวิจัยอื่น ๆ และเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยนี้

ผู้วิจัยได้ศึกษาการวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งของต่างประเทศและในประเทศ ยังไม่พบว่าการวิจัยเรื่องใดที่เกี่ยวข้องโดยตรงเลย มีแต่เรื่องที่เกี่ยวข้องกันหรือคล้ายคลึงกับการวิจัยนี้เป็นบางส่วน คือ

อินทรา ชาญพงษ์พันธ์ ใ้ไขวิจัยเรื่อง ความช่วยเหลือทางค่านิวิชาการศึกษาที่ครูวิทยาศาสตร์ต้องการผู้วิจัยได้สำรวจความต้องการความช่วยเหลือทางวิชาการของครูวิทยาศาสตร์

---

8. อินทรา ชาญพงษ์พันธ์ ความช่วยเหลือทางค่านิวิชาการศึกษาที่ครูวิทยาศาสตร์ต้องการ วิทยานิพนธ์ คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2506.

จากสถาบันการฝึกหัดครู 24 แห่ง รวม 91 คน ได้รับแบบสอบถามคืน 50 คน แบบสอบถามเป็นแบบเปิดปลายให้ตอบ (Open end) สรุปแล้วครูวิทยาศาสตร์ในสถาบันการฝึกหัดครูที่ศึกษาต้องการให้ช่วยเหลือ มาก น้อย ตามลำดับ คือ

- 1 ให้ความช่วยเหลือในด้านความรู้ คือ ต้องการที่จะยกระดับความรู้ทางวิชาการและการสอนให้สูงขึ้น ด้วยการไปศึกษาต่อ
- 2 ต้องการความช่วยเหลือเกี่ยวกับห้องทดลอง หรือ ห้องปฏิบัติการ และเครื่องมือที่ใช้ในการทดลอง
- 3 ต้องการความช่วยเหลือเกี่ยวกับหนังสือ ตำรา คู่มือ และอุปกรณ์ทางโสตทัศนศึกษา

จากรู้อย่าง วิทยาศาสตร์ วิจัยเรื่อง การงานและวุฒิความสามารถของครูสังกัดกองโรงเรียนฝึกหัดครู ผู้วิจัยได้สำรวจ วุฒิ ความสามารถของครูที่บรรจุใหม่ตั้งแต่ปีการศึกษา 2501 - 2506 ที่สอนอยู่ในสถาบันการฝึกหัดครู 26 แห่ง ทั้งในด้านวิชาการ ข้าราชการ และงานในหน้าที่พิเศษ ว่าได้ทำงานตามความสามารถหรือไม่ โดยส่งแบบสอบถามให้แก่ครูที่บรรจุใหม่ตั้งแต่ปีการศึกษา 2501 - 2506 จำนวน 585 คน ได้รับคืน 455 ฉบับ สรุปผลการวิจัยได้ว่า

- 1 ทางด้านวิชาการ กรมการฝึกหัดครูบรรจุครูที่มีความรู้สูงตั้งแต่ปริญญาตรีขึ้นไป จำนวนครูหญิง ชาย ที่บรรจุมีจำนวนใกล้เคียงกัน ส่วนใหญ่มีวุฒิ การศึกษามัธยมศึกษา การสอนของครูที่บรรจุใหม่นั้น สอนทั้งสามเทอมมีจำนวนชั่วโมงในหนึ่งสัปดาห์ใกล้เคียงกัน เทอมกลางครูมักจะสอนหนัก ครูมีหน้าที่หนักมาก วิชาที่สอนการเพิ่มครู คือ เคมี ลูกเสือ สุนัขจิ้งจอก อนามัย เหนทร และศิลปะ ส่วนใหญ่โรงเรียนฝึกหัดครูสามารถจัดครูสอนได้ตรงกับความสามารถ และความถนัด แต่มีการอบรม หรือแนะนำ

9
 จารุวัฒน์ วิทยาศาสตร์ การงานและวุฒิความสามารถของครู สังกัดกอง
 โรงเรียนฝึกหัดครู วิทยานิพนธ์ คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2507.

ในการสอนวิชาต่าง ๆ น้อยมาก

2 ในค่านบูรณาการ ผู้ทำงานในด้านนี้ไม่ได้เคยศึกษาเล่าเรียนเรื่องนี้มาก่อนเลย แต่ทำได้เพราะมีความสนใจ ความหนัก และอาศัยประสบการณ์เดิมมาก โรงเรียนไม่มีเจ้าหน้าที่บูรณาการโดยเฉพาะ จึงต้องอาศัยครูผู้สอนมาช่วยทำหน้าที่นี้

3 ในค่านหน้าที่พิเศษ ครูส่วนใหญ่ที่บรรจุในปีการศึกษา 2501 - 2506 ทำงานหน้าที่พิเศษด้วยความหนัก มีความสนใจ และประสบการณ์เดิมมาเป็นพิเศษ แต่งานในหน้าที่พิเศษบางอย่าง เช่น ห้องสมุด พยาบาล การแนะแนว โสภศาสตร์ศึกษา นั้น จะต้องอาศัยพื้นความรู้เดิมประกอบด้วย

อุไร อักษรวิทย์¹⁰ ได้ศึกษาเรื่อง โปรแกรมของหัวหน้าวิชาสังคมศึกษาในวิทยาลัยครูสวนสุนันทา โดยศึกษาหน้าที่ของหัวหน้าวิชาและสำรวจความคิดเห็นเกี่ยวกับวิชาสังคมศึกษา ความหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาการศึกษา เช่น การใช้อุปกรณ์สำหรับการสอนวิชาสังคมศึกษา การวัดผล การใช้หนังสือแบบเรียน และการนิเทศการสอนวิชาสังคมศึกษา ผลของการวิจัยพบว่า หลักสูตรวิชาสังคมศึกษาในระดับประกาศนียบัตรวิชาการศึกษาคงที่อยู่ในเกณฑ์ ผู้สอนวิชาสังคมศึกษาส่วนใหญ่สนใจวิชาที่ตนสอน นักเรียนมีความสนใจเรียนวิชาสังคมศึกษาพอประมาณ นอกจากนี้ผู้วิจัยได้ชี้ให้เห็นปัญหาเกี่ยวกับ วิธีสอน การใช้อุปกรณ์ แบบเรียน และการจัดกิจกรรมในการสอนวิชาสังคม การวิจัยเหล่านี้จะไม่เกี่ยวข้องกับโดยตรง แต่ที่พอจะเป็นแนวในการศึกษาบทบาทของหัวหน้าฝ่ายวิชาการได้หลายด้านยิ่งขึ้น

Cletis Theodore Eskew¹¹

ศึกษาการวิจัยเรื่อง The

¹⁰ อุไร อักษรวิทย์ โปรแกรมของหัวหน้าวิชาสังคมศึกษาในวิทยาลัยครูสวนสุนันทา วิทยานิพนธ์ คณะศึกษาศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2506

¹¹ C.T. Eskew " The Academic Dean and His Role in Improvement of Instruction " in Dissertation Abstracts, Vol xx, No 11, 1960, pp. 4346 - 4347.

Academic Dean and His Role in Improvement of Instruction

โดยไชแบบสอบถาม สุ่มตัวอย่างประชากรจากวิทยาลัยและมหาวิทยาลัยที่เปิดสอนการฝึกหัดครูระดับชั้นปริญญาโท ในสหรัฐอเมริกา รวม 219 คน ได้แบบสอบถามคืนมาร้อยละ 78 สรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

- 1 หัวหน้าฝ่ายวิชาการที่ตอบแบบสอบถามมีความเห็นที่แตกต่างกันอย่างมากระหว่างการประเมินผลการสอนในทางปฏิบัติ
- 2 หัวหน้าฝ่ายวิชาการที่ตอบแบบสอบถาม มีความสนใจในการปรับปรุงการเรียนการสอนอย่างกว้างขวาง
- 3 ส่วนมากหัวหน้าฝ่ายวิชาการของสถาบันการฝึกหัดครูที่ศึกษา ได้ใช้วิธีการประเมินผลการสอนอยู่เป็นประจำ และมีส่วนน้อยมากที่บังคับไม่ได้ใช้วิธีประเมินผล
- 4 การให้รางวัลและชมเชยครูที่สอนดี เป็นวิธีการที่ผลลัพธ์ที่สุดในการปรับปรุงการเรียนการสอน
- 5 การประเมินผลการสอนในปัจจุบันเหมือนว่าจะหายไปบางแกน ๆ ไม่จริงจัง
- 6 การปรับปรุงการเรียนการสอนให้ดีขึ้น จำเป็นต้องอาศัยลักษณะการเป็นผู้ว่าของหัวหน้าฝ่ายวิชาการ เป็นอย่างมาก

พร้อมกันนั้น Cletis Theodore Eskew ได้ขอเสนอแนะว่า มหาวิทยาลัยและวิทยาลัยที่ใครจะปรับปรุงการเรียนการสอนให้ดีขึ้น ควรจะปฏิบัติดังนี้ คือ

- 1 พยายามศึกษาและวิเคราะห์ปัญหาในการปฏิบัติงานอย่างสม่ำเสมอ
- 2 พยายามให้คณะอาจารย์ที่เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในการวางแผนและดำเนินงานตามโครงการต่าง ๆ ในมากที่สุดเท่าที่จะมากได้
- 3 ส่งเสริม สนับสนุน และจัดหาทรัพยากรต่าง ๆ ให้แก่อาจารย์ และนักศึกษา
 ได้รับความสะดวกสบาย (facilities) อย่างเพียงพอ เช่น
  - 3.1 จัดให้มีบริการแนะแนว
  - 3.2 จัดให้มีหัวข้อเนื้อหาวิชาที่จะเรียน (Course Outline)
  - 3.3 มีการศึกษาวิจัยปัญหาในการปฏิบัติงาน

- 3.4 มีการสัมมนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในการปฏิบัติงานซึ่งกันและกัน
- 3.5 มีการไปศึกษาดูงานปฏิบัติงานของสถาบันอื่น ๆ และจัดให้มีการท่องเที่ยวร่วมกันระหว่างคณะอาจารย์
- 3.6 ให้คณะอาจารย์มีโอกาสไปรับการอบรมหรือศึกษาต่อ
- 3.7 ส่งเสริมให้คณะอาจารย์ เป็นสมาชิกขององค์การอาชีพครู และรับเอกสารที่เกี่ยวกับความก้าวหน้าในอาชีพครู
- 3.8 จัดหาเจ้าหน้าที่ เสมียน เพื่อปฏิบัติงานในฝ่ายวิชาการ
- 3.9 จัดหาวัสดุอุปกรณ์ ตามความต้องการของแต่ละหมวดวิชา
- 3.10 พยายามปรับชั่วโมงการสอนของครูอาจารย์ให้ใกล้เคียงที่เหมาะสม
- 3.11 ส่งเสริมให้มีการศึกษาค้นคว้าวิจัยในสถาบันการศึกษาค้นคว้าใหม่ ๆ
- 3.12 จัดชั้นเรียนใหม่จำนวนนักเรียนที่พอเหมาะ
- 3.13 ช่วยเหลือหัวหน้าหมวดวิชา อาจารย์ ในการจัดหาวัสดุประกอบการสอน
- 3.14 คณะอาจารย์ควรมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายของสถาบัน
- 3.15 คัดเลือก ครู อาจารย์ ที่มีความสามารถมาทำการสอน ให้เกียรติชมเชย และยกย่อง ผู้ที่มีความสามารถในการสอน
- 3.16 ให้คณะอาจารย์มีอิสระที่จะปฏิบัติการในแง่วิชาการ (Academic Freedom)
- 3.17 นักบริหาร หัวหน้าสถานศึกษา ควรสนับสนุน ส่งเสริม ให้กำลังใจแก่คณะอาจารย์ในการปรับปรุงการเรียนการสอน

การวิจัยนี้นับว่าเป็นประโยชน์อย่างมาก ทำให้ผู้วิจัยทราบขอบเขตหน้าที่ ความรับผิดชอบ และแนวทางการปฏิบัติงานของหัวหน้าฝ่ายวิชาการ และของฝ่ายวิชาการของวิทยาลัยและมหาวิทยาลัยที่สังกัดกระทรวงศึกษาธิการ ฉะนั้นผู้วิจัยจึงใช้การวิจัยนี้บางส่วน เป็นแนวสำหรับสร้างแบบสอบถามด้วย

สุดใจ เหล่าสุนทร¹² โดยบรรยายในการอบรมหัวหน้าฝ่ายวิชาการของสถาบันการ
ศึกษาศึกษาที่นครปฐม วิทยานิพนธ์ระดับปริญญาตรีที่ประเทศ เวียดนาม หน้าของหัวหน้าฝ่ายวิชาการ เมื่อ
วันที่ 12 กันยายน 2504 ใจคังนี้ คือ

1 ควบคุมดูแลให้การเรียนการสอนเป็นไปโดยเรียบร้อย เช่น การเข้าห้อง
สอนตามกำหนดเวลา วิธีการสอน และ อาจารย์สอนเนื้อหาครบตรงตามหลักสูตร

2 ปรับปรุงมาตรฐานทางวิชาการให้อยู่ในระดับที่คงการ ซึ่งจะคงปรับปรุง
ให้ค่อย ๆ สูงขึ้น เป็นลำดับ โดยให้แก่นักเรียนครูที่สำเร็จออกไปมีความรู้ความสามารถจริง ๆ

3 ปรับปรุงวิธีการใช้หลักสูตรให้เป็นไปตามกาลสมัยและสภาพของโรงเรียน
บันทึกข้อบกพร่องของการใช้หลักสูตร เมื่อเสนอแนะปรับปรุง หรือ แก้ไขในโอกาสต่อไป

4 จัดการสอนแต่ละภาค เรียนให้เหมาะสมกับครูที่มีอยู่ จัดห้องเรียนให้สัมพันธ์
กับงานและวิชาที่เรียน จัดครูสอนแผนกครูที่ขาด จัดสอนวิชาให้เรียงลำดับตามความสัมพันธ์ก่อนหลัง
ในแต่ละภาคการศึกษา

5 ส่งเสริม และจัดใหม่ความสะดวกสบายต่าง ๆ (Facilities)
ที่อาจารย์จะใช้ในการสอน เช่น อุปกรณ์โสตทัศนวัสดุ โรงงาน ห้องเรียน ห้องปฏิบัติการ และห้อง
สมุด

6 พิจารณารับปรุงแก้ไขอุปสรรคต่าง ๆ ในการสอนและการปรับปรุงทางวิชา-
การ เช่น การใช้ตงตงสอง โรงงาน การสอนผลศึกษา และการฝึกสอน

การที่โลกกล่าวถึงหน้าที่ของหัวหน้าฝ่ายวิชาการในคำบรรยายนี้ ก็ช่วยให้ผู้วิจัยได้เข้าใจ
ถึงลักษณะงานโดยทั่วไปของหัวหน้าฝ่ายวิชาการในสถาบันการศึกษาศึกษาได้อีกพอสมควร

¹² หน่วยงานพิเศษ กรมการฝึกหัดครู หลักการบริหารโรงเรียนค่านวิชาการ
โรงเรียนเทพาร พรชนคร 2505 หน้า 7 - 8.

สุรินทร์ สรสิริ¹³ ไต่บรรยายเรื่อง หน้าที่หัวหน้าหมวดวิชาวิทยาศาสตร์
ในการสัมมนาหัวหน้าหมวดวิชาวิทยาศาสตร์ของสถาบันการฝึกหัดครูทั่วประเทศ เมื่อวันที่ 9
พฤศจิกายน 2507 ซึ่งพอจะเป็นแนวทางให้ทราบหน้าที่ส่วนหนึ่งของหัวหน้าฝ่ายวิชาการได้
กว้างขวางขึ้น คือ

1 รับผิดชอบในด้านการเรียนการสอน

- 1.1 มีเทศการสอน
- 1.2 จัดครูเข้าสอนให้เหมาะสมกับความถนัด เสนอหัวหน้าฝ่ายวิชาการ
- 1.3 จัดครูสอนแทนครูในหมวดวิชาของคนที่ไม่สามารถมาสอนได้
- 1.4 จัดวางโครงการสอนระยะยาวและระยะสั้น เป็นสัปดาห์ เดือน ภาค และ เป็นปี
- 1.5 จัดการเรื่องการเงินให้เหมาะสมกับโครงการและความจำเป็น
- 1.6 การทดสอบและประเมินผลการเรียน ควรตกลงร่วมกันระหว่าง คณะอาจารย์ภายในหมวดวิชา
- 1.7 การออกข้อสอบ ควรร่วมและปรึกษากันบ้างในบางกรณี
- 1.8 จัดกิจกรรมรวมหลักสูตร เสริมความรู้และความสนใจให้แก่ักเรียน
- 1.9 การเฝ้าห้องสมุด

2 การประสานกับหมวดวิชาอื่น ๆ เพราะวิชาบางหมวดอาจมีกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกันจึงควรจะทำไปพร้อม ๆ กันได้

- 2.1 ควรมีการประชุมอาจารย์หัวหน้าหมวดวิชาอย่างน้อย เดือนละครั้ง เพื่อประสานงาน ติดตามผลการเรียนของนักเรียน ตัดสินการไต่ถาม และช่วยเหลือให้นักเรียนที่เรียนอ่อน

- 2.2 ร่วมงานสวนรวมของสถานศึกษา เช่น จัดนิทรรศการ
  - 2.3 ใช้วิทยาศาสตร์ให้เป็นประโยชน์ต่อการเกษตรกรรม หรือพยายามให้สอนเนื้อหาวิชาการต่าง ๆ ให้สัมพันธ์กันและไม่สอนเรื่องซ้ำกัน
  - 3 ใช้หลักวิชาให้เป็นประโยชน์สวนรวม
    - 3.1 อุปกรณ์และวัสดุวิทยาศาสตร์ อาจช่วยเหลือให้หมวดวิชาอื่น ๆ หรือโรงเรียนสาธิตอื่นไปใช้ได้
    - 3.2 จัดห้องหมวดวิชา
    - 3.3 izeห้องประจำวิชาให้เกิดคุณค่า
    - 3.4 จัดหาหนังสือในหมวดวิชาเขาห้องสมุด
  - 4 ใ้ความคิดริเริ่ม วางโครงการปรับปรุงงานภายในหมวดวิชา
  - 5 มีวิธีการทำงานที่ดี มีการทำงานร่วมกัน รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น มีการประเมินผลงานร่วมกัน และให้ผู้อื่นได้มีส่วนร่วมในงานของตน
  - 6 ต้องมีลักษณะการเป็นผู้นำ
  7. ใ้หลักการมนุษยสัมพันธ์ที่ดี เพื่อประสานการปฏิบัติงาน
  - 8 ศึกษาผลการปฏิบัติงาน
- ผลการศึกษาค้นคว้า (wastage) ในการจัดดำเนินการผลิตครูของสถานศึกษาอีกทั้งในภาคพื้นเอเชีย¹⁴ ก็พอจะเป็นแนวทางให้ทราบปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานทางด้านวิชาการของสถานศึกษาอีกทั้งครู เช่น ปัญหาเด็กเรียนฝึกหัดครูจะต้อลาออกจากสถานศึกษาไปกลางคัน (drop out) และปัญหาเด็กเรียนฝึกหัดครูไม่ประสบความสำเร็จในการประกอบอาชีพ ซึ่งพอจะประมวลสาเหตุของปัญหาค้างกล่าวในแง่ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานของฝ่ายวิชาการได้ คือ

14

E. A. Pires , Primary Teacher Training in Asia, UNESCO, Bangkok, Thailand, 1963, pp. 28 - 29.

- 1 นักเรียนฝึกหัดครูมีพื้นฐานความรู้เรียนวิชาบางอย่างไม่ได้ เช่น วิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะได้รับความเอาใจใส่ แนะนำจากครู อาจารย์น้อยเกินไป
  - 2 การสอบคัดเลือกนักเรียนฝึกหัดครูยังไม่ดีพอ เพราะยังมีจำนวนนักเรียนไม่ชอบที่สอบคัดเลือกได้โดยไม่มีจิตใจชอบอาชีพครู แม้จะเรียนจบหลักสูตรก็เป็นครูที่ดีไม่ได้ เพราะอาชีพครูชั้กันนิสัยตั้งแต่เด็กของเขา
  - 3 ระบบการวัดผลในสถาบันการฝึกหัดครูยังไม่มีการ ฐานที่จะวัดคุณภาพของนักเรียนฝึกหัดครูได้คือพอ โดยเฉพาะผู้ที่สอบวิชาครูกับผู้ที่ เป็นนักเรียนฝึกหัดครูควรมีมาตรฐานเดียวกัน เพราะการที่ไม่คำนึงถึงมาตรฐานทางคุณภาพนั้น ย่อมจะเป็นการทำให้เกิดวิชาชีพครูตกต่ำไปด้วย
  - 4 สถาบันการฝึกหัดครูยังขาดกำลังคน คือ ครู อาจารย์ ที่มีความสามารถครบตามสาขาวิชา และขาดสิ่งอำนวยความสะดวก (facilities) ในการผลิตครู เช่น อาคารสถานที่ ห้องเรียนวัสดุอุปกรณ์ หนังสือตำราประกอบการสอน
  - 5 สถาบันการฝึกหัดครูขาดความสนใจในการให้บริการแนะแนวแก่นักเรียนฝึกหัดครูเป็นรายบุคคล ยิ่งถ้าเป็นสถาบันขนาดใหญ่ด้วยแล้ว ความสัมพันธ์อันใกล้ชิดระหว่างอาจารย์กับนักเรียนก็มีได้น้อยมาก จึงทำให้ นักเรียนจำเป็นต้องขอความช่วยเหลือตนเองโดยใช้สมรรถภาพดั้งเดิมของตน เพื่อแสวงหาสัมฤทธิ์ผลในอาชีพด้วยตนเอง โดยเฉพาะอย่างยิ่งถ้านักเรียนผู้นั้น เป็นนักเรียนที่เรียนอ่อนอยู่แล้ว และมาได้ อาจารย์สอนด้วยวิธีป่าเถื่อนแบบ เดียวก็ย่อมจะเกิดปัญหาได้มาก
- เนื่องจากฝ่ายวิชาการของสถาบันการฝึกหัดครู ควรจะได้คำนึงถึงปัญหาความสูญเสียเหล่านี้ด้วย ฉะนั้นผู้วิจัยจึงได้ใช้ปัญหาดังกล่าว เป็นแนวในการสร้างแบบสอบถามสำหรับการวิจัยครั้งนี้

ควม